

Lőrinczi Botond Lehel faragottbútor-készítő beszél a szakmájáról

A HAGYOMÁNYOS NÉPI MOTÍVUMOKAT A MAI KOR IGÉNYEIHEZ IGAZÍTJA

dr. habil Gerencsér Kinga
c. egyetemi tanár

Amikor a magyar népzene ritmusára megindul a lábunk, ugyanazt érezzük a gazdag motívumkincsünk láttán is. Érezzük, hogy ez hozzánk tartozik, a miénk, magyaroké. A régi parasztszoba berendezési tárgyait a család férfi tagjai készítették, vagy a falu ügyesebb faragójával készítették. Már régen is elvárták a mesterembertől, fafaragótól, és ő elvárta magától is, hogy olyan tárgyakat készítsen, ami ellátja funkcióját, és a szemet is gyönyörködteti. Akár egy kis díszítés is mindig hangsúlyt ad a bútornak – mondja Lőrinczi Botond Lehel faragottbútor-készítő mester.

Én a fafaragó műhelyünkben nőttem fel, kisinasként, édesapám, Lőrinczi Domokos fafaragó mester mellett. A sokirányú érdeklődésem ellenére mégiscsak a fa mellett köteleztem el magam – szóval én lettem a szakma továbbvivője, ezért jelentkeztem Sopronba az egyetemre, ahol faipari mérnökként végeztem. Családunk vállalkozása székelyföldi gyökerekből ered. Főképp szoba- és konyhabútorok faragásával, parasztházak és nyaralók, igényes mulatóhelyiségek teljes berendezésének kivitelezésével, valamint lakberendezési kiegészítők, ajándék- és dísztárgyak készítésével foglalkozunk, de kerti bútorokat, síremlékeket, kopjafákat is faragunk – főképp hagyományörző, népies stílusban. Büszkén mondja, hogy érdeklődők,

Lőrinczi Botond Lehel

Tölgyfa ebédlő

Tölgy beépített konyha

Vendégszoba-berendezés tölgyfából

eddig megrendelőik között tetszést, megbecsülést és további bizalmat értek el. Ezen nem is csodálkozom, hiszen, mint megtudtam, már egyetemista korában kitért társai közül. Tudományos diákköri munkája is egy különleges ügyességet igénylő fali faóra elkészítése volt, melyet a zsűri különdíjjal jutalmazott. Faragás előtt gondosan meg kell tervezni és rajzolni a bútort és a mintát, végiggondolni a munkafolyamatot lépésről lépésre – folytatja Botond. Ez nagy körültekintést és pontosságot igényel. Minden részletet a lehető legpontosabban elő kell rajzolni, mert a jó munka alapfeltétele a jó tervezés. A tervezés folyamatának éppen egyedüli volta miatt nincsenek szigorú szabályai, minden fafaragónak eltérőek a szempontjai, emellett a munkadarabtól is függ, hogy melyek a vele kapcsolatban támasztott legfontosabb követelmények. Számára az is nagyon fontos, hogy a bútort

tervezésénél figyelembe vegye az azt körülvevő emberi környezetet és a már meglévő stílust, irányvonalat. A helyes arányok jelentőségével már Eukleidész is foglalkozott, ő alkotta meg az aranymetszés fogalmát. Talán nem meglepő, hogy az 1,618:1 arány, melyet annyira kellemesnek érzünk, az emberi testrészek mérete között is fennáll. Bár az egyetemen megtanulta a számítógépes tervezést és rajzolást, de valahogy mégis ragaszkodik a rajzasztalához és a kézi munkához. Nem érdemes 1:1 arányban lerajzolni minden munkadarabot. Általában 1:10 arányban készülnek a tervek. Az is előfordulhat, hogy menet közben változtatni szeretnénk a méretén. A minták esetleges kisebb méretre igazításánál szívesen használja kicsinyítésben-nagyításban a fénymásolót, ahol pontosan be lehet állítani a százalékot. A minták tervezésénél szívesen merít pl. Huszka József: Turáni Ornamentika című

könyvből, de nagyon sok mintát kapott édesapjától is. Egy nyers fát sokkal könnyebb faragni, mint egy száraz fát, de igazán szép és tartós darabokat csak többéves, szakszerűen tárolt és lehetőleg természetes módon szárított faanyagból lehet. Ami faragás után szárad meg, az vetemedik és repedezik. Ha mesterségesen szárított alapanyagot szerzünk be, azt is érdemes pár hónapot pihentetni, hogy a fában a hirtelen szárításkor keletkezett feszültségek elsimuljanak. A faanyag megválasztásánál figyelembe kell venni azt is, hogy milyen technikával fogunk dolgozni, illetve milyen felületkezelést szeretnénk majd alkalmazni. Amennyiben például aprólékosan kidolgozott faragást készítünk natúr felülettel, lehetőleg kerüljük a feltűnő erezetű fafajokat, mert az erős mintázat megzavarná az összhatást. Egyszerűbb, letisztult formák esetén viszont az erezet hozzájárul a hatásos

Domború faragás (tölgyfa)

Turáni ornamentika, tarsolylemezminta

Teljes térkitöltés motívumokkal (hársfa)

Tölgyfa étkező

Faragott parasztszék

megjelenéshez. A faragásra legalkalmasabb réteg a geszt, bútorfának az ezt használják leginkább.

Természetesen az sem mindegy, hogy milyen célra fogjuk használni az elkészült tárgyat. Botond nagyrészt tölgyfát használ, mert megbízható és szépen faragható alapanyag és nem olyan sérülékeny, mint a puhafák. Ezenkívül készített már cseresznyefából és diófából is bútor. Most olyan szép, méretes és száraz cseresznyefája van raktáron, amely 60–70 cm-es rönkből lett felfűrészelve. A régi képek tanúsága szerint a fafaragás eszközei az évszázadok során alig változtak. Minden faragási fajtához teljesen különböző szerszámok kellenek. A székely népi fafaragáshoz 60 fokos, 90 fokos és 120 fokos kecskelábvésőket használnak. A 60 fokos vésőkkel körbefaragják az előrajzolt kontúrokat, a 90–120 fokossal kiszedik a leveleket. Ezeken kívül kell egy jó pár, méreteiben és ívelttségében eltérő íves és alig íves véső, pl. a 3 mm rádiuszú, mélyen ívelt véső az alapszedéses faragás alapjának pikkelyezéséhez. – Kb. 150 db vésőt használok, melynek nagy részét édesapám készítette és egy részét magam vettem, illetve készítettem. Mindezekhez szükséges egy kisebb, egy közepes és egy nagyobb fabunkó, amivel a

szerszámokat ütjük. Fontos a stabil munkafelület, melynek magasságát úgy határozzuk meg, hogy a testünkhöz képest derékszögben felemelt alkarunk magasságát lemérjük és ennél egy kicsivel alacsonyabbra állítjuk a magasságot.

Fontos a megfelelő megvilágítás, ha lehet, természetes fénnel. Ezenkívül megtalálhatók a műhelyben a szokásos faipari gépek, kisgépek, szerszámok és egy két speciális célgép is.

A bútoralkatrészek szabásakor az alkatrész teljes felületét kell figyelembe venni. Lábakhoz, kávékhoz, faragásnak és síkfelületnek egyaránt a sugaras metszet a jobb. Alakzatok kifaragásához a faanyagot úgy kell kifűrészelni, hogy a nézetek, vagy a sugárirányú, vagy a húrirányú metszetek jellegzetességeit mutassák. Ez a bútorkészítés egyik legizgalmasabb része.

Először elkészítem a bútor kereteinek és kávéinak az alkatrészeit. Mindig a legnagyobb és legimpozánsabb helyre kerülő darab készül el elsőnek. A kisebb leesebb részekből lesznek a kisebb alkatrészek. Ezekről az alkatrészekről mindig pontos listát készítek, többszöri ellenőrzéssel. Ennek oka a

következő munkafolyamatban rejlik, ugyanis a kontraprofilos keretmarásokat egy gépállítással kell megcsinálni. Ha valamilyen alkatrész kimarad, az egy újbóli gépállítást igényel. Ezután következik a betétek táblásítása és plattmarása, majd ezekre a betétekre kerülnek a már előre, papíron elkészített motívumrajzok.

Ezután következik a díszítés, a faragás. A fa tulajdonságainak általános ismerete a faragáshoz nem elegendő. Célszerű faragás előtt a faragandó fát kipróbálni megmunkálhatóság szempontjából. A fát érezni

Kápolnapadvég

Vendégszobaágy magyaros mintákkal

A 18 évvel ezelőtti bútor folytatása, összeállítása

kell. A keményfa faragása több erőt kíván, de szép munkát lehet benne végezni, a puhafát (pl. fenyőfa) nem lehet szépen faragni. Képzelnék el, hogy egy parafa dugót milyen nehéz elválni egy bármilyen éles késsel, mert túrja az anyagot. Ugyanez van a fenyőnél is. De pl. a hársfát a legkönnyebb faragni nagyon homogén, szinte száliránymentes mivolta miatt. Mintha egy szappanban turkálna az ember a vésővel. A tölgy keményfa, de nagyon szép és méltóságteljes alapanyag. Több erővel, ugyanakkor nagyon szép és részletgazdag felületek faraghatók rajta. A keményfa metszetfelületei fénycsík rajzosak, de nagy csödedényei miatt rusztikusak. A faragás típusai lehetnek: ékrovás, lapos faragás, domború faragás, áttört faragás. Az ékrovás az egyik legősibb technika, apró ék alakú bemetszések alkotják a mintát, ami többnyire geometrikus. Általában késsel faragják. Lapos faragásnál a minták 1–2 mm-re emelkednek ki az alapból, késsel, ill. apró vésőkkel készítik. Stilizált virágok, ember- és állatábrázolásoknál alkalmazzák. A domború faragás erősen kiemelkedik az alapból, stilizált növényindák megformálásánál speciális faragó-vésőket használnak hozzá. Áttört faragásnál a domborúra faragott minták közét kifűrészelik. Általában

ember- és állatábrázolások, virágok alkotják a mintákat. Talán legismeretebbek az áttört székek és padok. Ha elkészültek a motívumok kifaragásai, akkor következnek a bútor főbb alkotóelemeinek az összerakása. Az oldalak, ajtók kereteibe bekerülnek a kifaragott betétek, melyek aztán présel összeszorítva, ragasztva készülnek el. Az összeállítás és csiszolás után jöhet a felületkezelés. Az elkészült alkotás felületének kezelésénél figyelembe kell venni, hogy hová kerül: kültérre, vagy beltérre. Kültéri munkáinál a faragott tárgyat favédő szerrel kezeli, majd vékonylazúrral keni be. Fontos, hogy vékony legyen, hogy ne takarja el a fa erezetét és jól beszívódjon a fába. Legjobb a vizes bázisú lazúrok, UV-álló és vízlepergető hatásuk miatt. A beltéri alkotásoknál régebben még nitrolakkot használt édesapám, napjainkban biopin olajat, de nagyon jó a 2 komponensű felületkezelő anyag, az olasz Milesi lakk is. A kezelés biztosítja a fa megóvását és erezetének kiemelését. Boldogan mondja, hogy általában egy évre előre van munkája, sok a visszatérő megrendelő és olyanok is, akiknek őt ajánlották. A lelkiismeretes, pontos munka mindig meghozza gyümölcsét. Most például egy olyan szekrényt készít, amit 18 évvel ezelőtt még az

Magyaros motívum

édesapja készített, és most kérnek hozzá még egy ugyanolyat. Nagy dilemmája, hogy maradjon-e egyedül és legyen a maga ura, vagy bővítse a vállalkozását. A családi vállalkozás megőrzése fontos számára, reméli, fia viszi majd tovább ezt a szakmát. Ő még csak 7 éves, volt már ugyan véső a kezében, meglehetősen ügyes is, de őt még az autók és a legőrdéklik inkább. Vallja, hogy egy saját kezűleg készített tárgy, bútor mindig magán viseli alkotója keze nyomát, mert az ember nemcsak a vésőjével, hanem a szívével is farag, ezáltal válik a faragó stílusa egyedivé. ■

Forrás:

www.fafaragomuhely.hu

Fotók:

Lórincai Botond Lehel,
Gerencsér Kinga